

SELETUSKIRI

Maaeluministri määruse „Perioodi 2023–2027 ökoalade toetus” eelnõu juurde

1. Sissejuhatus

Määrus kehtestatakse Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika rakendamise seaduse § 7 lõike 2, § 15 lõike 2 ning § 38 lõike 3 alusel.

Määrusega kehtestatakse perioodi 2023 – 2027 ökoalade toetus, mis on uus toetuskeem. Aastatel 2023-2027 viivad liikmesriigid Euroopa Liidu ühist põllumajanduspoliitikat (edaspidi *ÜPP*) ellu riiklike strateegiakavade raames. Strateegiakava (edaspidi *ÜPP kava*) on riiklik strateegiadokument, mis seob üheks seni eraldi kavandatud ÜPP I samba toetused ja turukorraldusmeetmed (otsetoetused Euroopa Põllumajanduse Tagatisfondist) ja II samba toetused (maaelu arengu toetused Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfondist ja riigi eelarvest). Seeläbi on liikmesriikidel senisest enam võimalusi planeerida ja rakendada strateegiakavade raames ÜPP-d võttes arvesse kohalikke olusid ja vajadusi.

Ökoalade toetusel on oma roll strateegiakava üldisemate eesmärkide saavutamisel. Toetusega hõlmatud hektarid aitavad kaasa Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 2021/2115 artiklis 6 väljatoodud erieesmärgi f saavutamisele. Erieesmärk f seab sihiks aidata kaasa elurikkuse vähenemise peatamisele ja selle ümberpööramisele, edendada ökosüsteemi teenuseid, säilitada elupaiku ja maastikke. Niisamuti aidatakse nimetatud toetusega ellu viia teisi strateegiakavas ette nähtud eesmärke nagu mullaviljakuse säilitamine, aidata kaasa pinna- ja põhjavett säästvate põllumajanduspraktikate kasutamisele või suurendada ja kaitsta süsiniku sidumist muldades.

Ökoalade toetuse peamine eesmärk on toetada ja aidata kaasa elurikkuse ja bioloogilise mitmekesisuse, sealhulgas elupaikade ja maastike säilimisele, soodustades seda läbi keskkonnasäästlike majandamispraktikate kasutuselevõtu. Keskkonnasäästlike majandamispraktikate all peamise silmas nii harimispraktikaid kui ka maastikuelemente, mis on keskkonnaväärtuslikud ja aitavad kaasa eesmärgi täitmisele. Kui eelmisel eelarveperioodil oli sarnane nõue kehtestatud kliima ja keskkonnatoetuse, so rohestamise toetusega, siis uuel perioodil on ökoalade toetuse välja töötamisel lähtutud sarnastest põhimõtetest ning põllumajanduspraktikatest.

Ökoalade toetuse saamise baasnõudeks on tingimuslikkuse süsteemi maa heas põllumajandus- ja keskkonnaseisundis hoidmise (edaspidi *HPK*) kaheksas nõue, täpsemalt mittetootlike alade ja mittetootlike elementide määratlemise nõue, mille puhul on tegu 2014-2020 eelarveperioodil kehtinud rohestamise toetuse raames ette nähtud ökoloogilise kasutuseesmärgiga maa-alade määratlemisega.

Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika rakendamise seaduse § 11 kohaselt kehtestab valdkonna eest vastutav minister igal aastal määrusega nende strateegiakava sekkumiste toetuste loetelu, mida kalendriaastal antakse. Kui toetuse andmist ei ole eelarveaastal määrusega kehtestatud, siis toetuse taotlemise õigust ei teki.

Määruse eelnõu ja seletuskirja koostas Maaeluministeeriumi maakasutuspoliitika osakonna nõunik Veronika Vallner-Kranich (625 6253, veronika.vallner-kranich@agri.ee). Juriidilise ekspertiisi määruse eelnõule on teinud Maaeluministeeriumi õigusosakonna nõunik Mari-Liis Kivipõld (625 6283, mari-liis.kivipold@agri.ee).

2. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Määruse eelnõu (edaspidi *eelnõu*) koosneb seitsmeteistkümnest paragrahvist ja viiest peatükist.

Eelnõu §-1 sätestab, et määrusega kehtestatakse strateegiakava ökokava sekkumise „Ökoalade toetus” raames antava ökoalade toetuse andmise tingimused ja kord. Toetuse andmise tingimused ja kord hõlmab sätteid toetatavate tegevuste, toetuse ühikumäära ja selle otsustamise, nõudeid taotleja ja toetusõigusliku maa, tingimuslikkuse- ja baasnõuete, põllumajandusliku majapidamise üleandmise, toetuse taotlemise, kontrollide, toetuse vähendamise, taotluse rahuldamise ja rahuldamata jätmise ning toetuse saaja andmete avalikustamise kohta.

Eelnõu §-s 2 sätestatakse toetatavad tegevused

Toetust antakse põllumaa ja maastikuelementide ökoaladena määratlemise ja tootmisest kõrvale jätmise eest toetuse taotlemise kalendriaasta (edaspidi *kohustuseaasta*) jooksul. Seega algab toetuse nõuete täitmise periood 1. jaanuaril ja lõpeb 31. detsembril.

Eelnõu §-s 3 sisustatakse toetuse minimaalne ja maksimaalne ühikumäär

Lõikes 1 sätestatakse toetuse minimaalne ja maksimaalne ühikumäär, mis ühe hektari põllumaa, sealhulgas ökoalana määratletud põllumaa kohta on 10 kuni 21 eurot. Tegemist on baasmaksega, mille puhul taotlejale antakse toetust kogu majapidamise toetusõiguslike põllumaa hektarite kohta tingimusel, et ökoalade toetuse saamiseks on määratletud vajalikul hulgal nõuetele vastavaid ökoalasisid olenemata, milliseid ökoalasisid taotleja nõude täitmiseks on määratlenud.

Euroopa parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2021/2115, millega kehtestatakse liikmesriikide koostatavate Euroopa Põllumajanduse Tagatisfondist (EAGF) ja Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfondist (EAFRD) rahastatavate ühise põllumajanduspoliitika strateegiakavade (ÜPP strateegiakavad) toetamise reeglid ning tunnistatakse kehtetuks määrused (EL) nr 1305/2013 ja (EL) nr 1307/2013, artikkel 102 lõike 2 kohaselt võivad liikmesriigid otsetoetuste sekkumistele kehtestada iga ühikumäära puhul maksimaalse või minimaalse ühikumäära või mõlemad. Maksimaalse ja minimaalse ühikumäära kehtestamine igale ühikumäärale võimaldab vältida otsetoetustele ettenähtud iga-aastast eelarve kasutamata jätmist.

Lõikes 2 sätestatakse toetuse minimaalne ja maksimaalne ühikumäär, mis ühe hektari ökoalana määratletud 6–12 meetri laiuse rohumaariba (edaspidi *rohumaariba*) aluse maa kohta on 40 kuni 43 eurot. Lisaks lõikele 1 makstakse täiendavat toetust rohumaaribade aluse maa kohta juhul, kui taotleja määratleb ökoalade raames nõuetele vastava rohumaariba. Rohumaaribad on bioloogilise mitmekesisus ja elurikkuse säilitamise seisukohast väga olulised, mistõttu on eesmärk soodustada nende rajamist või ka olemasolevate rohumaaribade jätmist põllumajandustootmisest kõrvale.

Lõikes 3 sätestatakse täiendav toetuse minimaalne ja maksimaalne ühikumäär, mis ühe hektari maaeluministri xx. detsembri 2022. a määruse nr xx „Maa heas põllumajandus- ja keskkonnaseisundis hoidmise nõudeid ning kohustuslikud majandamisnõuded“ § 6 lõigetes 1–4, 6 või 8 nimetatud maastikuelemendi (edaspidi *maastikuelemendid*) aluse maa kohta on 150 kuni 160 eurot. Lisaks lõikele 1 makstakse täiendavat toetust maastikuelementide aluse maa kohta juhul, kui taotleja määratleb ökoalade raames nõuetele vastavaid. Tingimuslikkuse süsteemi kuuluvad maastikuelemendid on bioloogilise mitmekesisus ja elurikkuse säilitamise seisukohast väga olulised, mistõttu on eesmärk soodustada nende rajamist või ka olemasolevate elementide säilitamist.

Lõikes 4 sätestatakse, et toetuse suurus ühe hektari sellise toetusõigusliku maa kohta kalendriaastas, mille kohta saab toetust anda mitme lõigete 1–3 alusel otsustatud ühikumäära alusel, saadakse asjaomaste ühikumäärade alusel arvutatud summade liitmisel.

Kuna ökoalade toetuse eesmärgiks on eelkõige soodustada bioloogilist mitmekesisust põllumajandusmaastikus ning toetada elurikkust, on ette nähtud lisaks lõikes 1 nimetatud toetusele ka täiendavad maksed.

Näiteks, kui taotleja põllumajanduslikus majapidamises on kokku 100 hektarit põllumaad, peab nimetatud toetuse saamiseks määratlema vähemalt 10 protsenti ökoalasad. Täpsemalt, peab taotleja määratlema 10 hektarit ökoalasad, mille hulka arvatakse ka tingimuslikkuse süsteemi maa heas põllumajandus- ja keskkonnaseisundis hoidmise nõuete (edaspidi *HPK*) raames tootmisest kõrvale jäetud maa-alad ning maastikuelemendid.

Näiteks, taotleja on 10 hektari ulatuses määratlenud järgmised ökoalad, mis koosnevad:

- neljast hektarist sööti jäetud maast;
- kahest hektarist haljaskesast haljasväetise sissekänniks;
- ühest hektarist lämmastikku siduvatest põllumajanduskultuuride kasvualast;
- kahest hektarist 6–12 meetri laiusest rohumaaribast ning
- ühest hektarist maastikuelementidest.

Võttes aluseks antud näite puhul minimaalse ühikumäära ning lõikes 1-3 sätestatu, kujuneb toetuse summa järgmiselt:

1) 100 hektarit x 10€=1000€;

2) 2 hektarit x 40€=80€;

3) 1 hektar x 150€= 150€

Toetuse kogusumma on seega 1000€+80€+150€=1230€

Eelnõu §-s 4 sätestatakse toetuse ühikumäära otsustamine

Lõike 1 kohaselt otsustab toetuse ühikumäära Põllumajanduse Registrate ja Informatsiooni Amet (edaspidi *PRIA*), võttes arvesse toetuse andmiseks ettenähtud vahendeid, toetuse minimaalset ja maksimaalset ühikumäära ning nõuetekohase taotlusega hõlmatud toetusõiguslikuks tunnistatud maa hektarite arvu.

Lõigetes 2 ja 3 on toodud sätted, kui kohustuseaastal esitatud nõuetele vastavate taotluste rahastamise summa ületab sekkumisele eelarveaastaks määratud summat. Toetuse olemusest tulenevalt ei ole selle toetuse puhul kõigi nõuetekohaste taotluste täies mahus rahuldamiseks eelarve mittejätkumise korral tavapäraste eelistuskriteeriumite rakendamine põhjendatud, mistõttu on üheks alternatiiviks hektaripõhise ühikumäära või toetuse summa vähendamise mehhanism, mille kohaselt kõik nõuetele vastavad taotlejad saavad toetust, ent vähendatult. Seetõttu vähendab *PRIA* sellisel juhul toetust kuni minimaalse ühikumäärani ning kui ka sellest eelarvest ei piisa, vähendab toetuse summat. Toetuse ühikumäära vähendamisel peab *PRIA*

järgima taotlejate võrdse kohtlemise põhimõtet. Õiguslik alus toetuse ühikumäära vähendamiseks tuleb Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika rakendamise seaduse § 16 lõikest 5.

Eelnõu §-dega 5 ja 6 sätestatakse toetusõiguslikkuse nõuded taotleja ja põllumaa kohta. Toetusõiguslikkuse nõuete eesmärk on tagada toetuse eesmärkide parem täitmine ning välistada toetuse mittesihipärane maksmine ja asjatu administratiivkoormus. Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika rakendamise seaduse § 16 lõike 8 punkt 1 järgi jäetakse toetuse taotlus rahuldamata, kui taotleja, taotlus või toetatav tegevus ei vasta nõuetele, kui Euroopa Liidu õigusaktidest ei tulene teisiti.

Eelnõu §-s 5 sätestatakse nõuded taotlejale

Lõike 1 Toetust antakse isikule või isikute ühendusele, kes tegeleb maaeluministri xx määruse nr „Otsetoetuste saamise üldised nõuded, põhisissetuleku toetus, ümberjaotav toetus ja noore põllumajandustootja toetus“ määruse §-s 3 nimetatud põllumajandusliku tegevusega ja on aktiivne põllumajandustootja sama määruse § 2 tähenduses (edaspidi koos *taotleja*).

Eelnõu §-s 6 sätestatakse nõuded toetusõigusliku põllumaa kohta

Lõikes 1 ja 2 kohaselt sätestatakse, millise maa kohta toetust antakse ning millistele nõuetele peab vastama. Lõikes 1 kohaselt antakse toetust ökoala kohta, mis vastab maaeluministri xx. detsembri 2022. a määruse nr xx „Otsetoetuste saamise üldised nõuded, põhisissetuleku toetus, ümberjaotav toetus ja noore põllumajandustootja toetus“ (edaspidi *määrus nr ...*) §-s 4 sätestatud nõuetele. Maaeluministri xx määruse nr xx „Maa heas põllumajandus- ja keskkonnaseisundis hoidmise nõuded ning kohustuslikud majandamisnõuded“ § 6 lõigetes 1–4, lõikes 6 ning lõikes 8 nimetatud maastikuelemendid ei pea vastama OT määruse § 4 lõigetes 3–10 sätestatud nõuetele.

Määruse nr *...* paragrahv 4 kohaselt peab näiteks taotleja omama toetuse taotlemiseks vähemalt ühte hektarit põllumajandusmaad, mida tal on õigus kasutada taotluse esitamise aasta 15. juuni seisuga. Lisaks, peab nimetatud põllumajandusmaa olema kantud põllumajandustoetuste ja põllumassiivide registrisse või Eesti Looduse Infosüsteemi (edaspidi *EELIS*) ning tegelema põllumajandusliku tegevusega, välistades ebasoovitava taimestiku ulatuslikku levikut, mida peab olema võimalik kasutada järgmisel kasvuperioodil põllumajanduslikuks tegevuseks ilma lisakuludeta jne.

Lõike 2 kohaselt antakse toetust ka põllumaa kohta, millel tegeletakse maaeluministri xx. detsembri 2022. a määruse nr xx „Otsetoetuste saamise üldised nõuded, põhisissetuleku toetus, ümberjaotav toetus ja noore põllumajandustootja toetus“ §-s 3 nimetatud põllumajandusliku tegevusega ja mis vastab eelnimetatud määruse §-s 4 sätestatud nõuetele. Kuna ökoalade toetust makstakse kogu majapidamise toetusõigusliku põllumaa kohta, mitte ainult ökoalana määratletud pindala ulatuses, peab taotleja järgima ülejäänud põllumaal määruses nr *...* §-s 3 ja 4 sätestatud nõudeid nii põllumajandusliku tegevuse kui ka toetusõigusliku põllumajandusmaa osas.

Lõikes 3 sätestatakse loetelu sobilikest ökoaladest, milleks võivad olla:

- 1) sööti jäetud maa ja haljaskesa haljasväetise sissekünniks;
- 2) maaeluministri xx määruse nr xx „Maa heas põllumajandus- ja keskkonnaseisundis hoidmise nõuded ning kohustuslikud majandamisnõuded“ § 5 lõikes 7 nimetatud rohumaariba;

3) maaeluministri xx määruse nr xx „Maa heas põllumajandus- ja keskkonnaseisundis hoidmise nõuded ning kohustuslikud majandamisnõuded“ (edaspidi *määrus nr ...*) § 6 lõigetes 1–4, lõikes 6 ning lõikes 8 nimetatud maastikuelemendid;

4) lämmastikku siduvate põllumajanduskultuuride kasvuala.

Ökoalad ning määruses nr ... §-s 5 ja 6 nimetatud mitte tootlikud alad kui ka maastikuelemendid võivad osaliselt kattuda.

Sööti jäetud maa ning haljaskesa haljasväetisena sissekänniks mõisted on sisustatud maaeluministri xx määruse nr xx „Põllumassiivi kaardi koostamise, põllumassiivi toetusõigusliku pindala määramise ja põllumassiivi kasutamise kohta andmete esitamise tingimused ja kord“ §-s 3.

6-12 meetriseks rohumaaribaks loetakse olemasolevat või mitmest liigist (nt kõrreliste ja heintaimede segu) rajatavat 6-12 meetri laiust rohumaariba. Rohumaariba ei saa rajada lühiajalisele rohumaale või sööti jäetud maale ega selle kõrvale ning riba ei tohi moodustada põllu pindalast üle 10 %.

Määruse nr ... § 6 lõigetes 1–4, lõikes 6 ning lõikes 8 nimetatud maastikuelemendid, mis on sobilikud ökoalade määramiseks võivad olla näiteks, hekk, puude rida, põllusaar, metsasiil, kraav või kiviaed.

Lõike 4 kohaselt loetakse lämmastikku siduvate põllumajanduskultuuride kasvualaks põllumaa, mis vastab järgmistele tingimustele:

1) põllumaal kasvab kas esparsett (*Onobrychis* Mill.), ristik (*Trifolium* spp.), lutsern (*Medicago sativa*, *Medicago* L.), mesikas (*Melilotus* Mill.), nõiahammas (*Lotus corniculatus*), vikk (*Vicia* spp.), hernes (*Pisum* spp.), aeduba (*Phaseolus* spp., *vigna* spp.), põlduba (*Vicia faba*) või sojauba (*Glycine max* L.) (edaspidi *lämmastikku siduv põllumajanduskultuur*);

2) lämmastikku siduv põllumajanduskultuur kasvab põllumaal puhaskultuurina või segus teiste põllumajanduskultuuridega, kui lämmastikku siduva põllumajanduskultuuri osakaal taimikus on üle 50 protsendi;

3) põllumaa ei asu veeseaduse §-s 118 sätestatud veekaitsevööndis.

Tegemist on toetusõiguslikkuse nõuetega, mille kohaselt loetakse toetusõiguslikuks lämmastikku siduvaks põllumajanduskultuuriks põllumaal eelpool nimetatud põllumajanduskultuurid. Lisaks peab taotleja järgima nõuet, et lämmastikku siduv põllumajanduskultuur kasvab põllumaal puhaskultuurina või segus teiste põllumajanduskultuuridega, kui lämmastikku siduva põllumajanduskultuuri osakaal taimikus on üle 50 protsendi ning nimetatud põllumaa ei tohi asuda veeseaduse §-s 118 sätestatud veekaitsevööndis. Sisuliselt jätkatakse nimetatud kasvualale seatud tingimuste täitmist sarnaselt EL eelarveperioodil 2014-2020 rakendatud kliima- ja keskkonnatoetuse ehk nn rohestamise toetusega kehtestatud tingimustega.

Eelnõu §-s 7 sätestatakse tingimuslikkuse nõuded

Taotleja peab täitma kogu põllumajandusliku majapidamise maal ja põllumajanduslikus tegevuses maaeluministri xx a määruses nr xx „Maa heas põllumajandus- ja keskkonnaseisundis hoidmise nõuded ning kohustuslikud majandamisnõuded“ sätestatud nõudeid, mis on kehtestatud Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 2021/2115 artikli 12 ja 13 alusel. Tingimuslikkus hõlmab nii HPK nõudeid kui ka kohustuslikke majandamisnõudeid. Kohustuslikud majandamisnõuded on valik juba kehtivatest erinevatest

siseriiklikest nõuetest. Tingimuslikkusega asendatakse EL eelarveperioodil 2014-2020 kehtestatud nõuetele vastavuse süsteem.

Tingimuslikkus on seotud keskkonna, maa heas põllumajandus- ja keskkonnaseisundis hoidmise, rahvatervise, loomatervise, taimetervise ja loomade heaolu vallas kehtestatud nõuete järgimisega. Tingimuslikkuse süsteemi nõuete järgimine on eelduseks strateegiakava pindalapõhiste- ja loomapõhist toetuste saamiseks. Tingimuslikkusega välistatakse juhud, kus põllumajandustootja saab elementaarsete nõuete rikkumisel karistada küll valdkonna järelevalveasutuse poolt, kuid saab siiski täies mahus põllumajandustoetusi. Erinevate valdkondade nõudeid on tingimuslikkusesse kaasatud järk-järgult alates 2004. aastast. Nii on näiteks on rohestamise toetuse nõuded, nagu püsirohumaat säilitamise kohustus või ökoloogilise kasutuseesmärgiga maa-alade nõuded liikunud EL eelarveperioodil 2023-2027 rakendatavasse tingimuslikkuse süsteemi. Tingimuslikkust tuleb järgida kogu kohustuseaasta vältel 1. jaanuarist kuni 31. detsembrini.

Eelnõu §-s 8 sätestatakse baasnõuded

Kohustuslikke nõudeid, mille eest ei ole lubatud toetust maksta, nimetatakse tingimuslikkuseks ja baasnõueteks. Kui toetuse tingimustest tulenevalt on tingimuslikkuse nõuded toetatava tegevuse elluviimise eelduseks, võivad need ühtlasi olla ka baasnõudeks. Toetuse andmisel tuleb baasnõuete järgimist taotleja põllumajanduslikus majapidamises ka kontrollida ning kui mõnda baasnõuet rikutakse, vähendatakse rikkumise raskusastet, ulatust, kestust ja kordumist arvestades toetust või jäetakse taotlus rahuldamata.

Ökoalade toetuse baasnõudeks on tingimuslikkuse süsteemi HPK 8 nõue, milleks on vastavalt määruse nr ... §-i 5 lõikes 2 ja 3 sätestatud nõudeid, täpsemalt tootmisest kõrvale jäetud maa-alade ja maastikuelementide määramine.

Eelnõu §-s 9 sätestatakse ökoala tegevuse elluviimise nõuded

Lõike 1 kohaselt määratleb taotleja kohustuseaastal ökoala sellise pindala ulatuses, et koos maaeluministri xx määruse nr xx „Maa heas põllumajandus- ja keskkonnaseisundis hoidmise nõuded ning kohustuslikud majandamisnõuded“ § 5 alusel tootmisest kõrvale jäetud maa-ala ja maastikuelementide pindalaga moodustavad need kokku vähemalt 10 protsenti taotleja põllumajandusliku majapidamise põllumaa ja maastikuelementide pindalast.

Ökoalade toetuse saamiseks peab taotleja määratlema ökoaladena vähemalt 10 protsenti oma põllumajandusliku majapidamise põllumaast, mille hulka arvestatakse ka määruse nr ... §-i 5 alusel tootmisest kõrvale jäetud maa-alad ja maastikuelemendid.

Lõikes 2 ja 3 sätestatakse millises ulatuses peab taotleja määratlema ökoaladid, sealhulgas määruse nr ... § 5 lõike 2 või 3 alusel tootmisest kõrvale jäetud maa-aladid ja maastikuelemente. Ökoalade toetuse saamise baasnõudeks on Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 2021/2115 lisas 3 nimetatud tingimuslikkuse süsteemi HPK 8 nõue, mille kohaselt peab taotleja jätma oma põllumajandusliku majapidamise põllumaast teatud protsendi ulatuses tootmisest kõrvale sobilikke mittetootlikke alasid või elemente. HPK nõude täitmiseks on võimaldatud põllumajandustootjale kohustuse täitmiseks kolm erinevat valikuvarianti, mille hulgast tootja valib endale sobiliku variandi ning lävendiga kohustuse. Eesti on otsustanud tingimuslikkuse süsteemi baasnõude täitmiseks kehtestada kõik kolm varianti.

Kuna ökoalade toetus seotakse baasnõude täitmise piirataks siin valikuvõimalusi, mis tähendab, et taotlejad, kes soovivad saada ökoalade toetust saavad piirduda siiski kahe valikuvariandiga vastavalt määrus nr ... § 5 lõike 2 ja 3 sätestatule.

See tähendab, et põllumajandustootja, kes taotleb ökoalade toetust võimalus valida järgmise kahe ökoala praktika vahel:

1) taotleja peab määratlema HPK baasnõude kohutuse täitmiseks oma põllumajandusliku majapidamise toetusõiguslikust põllumaast vähemalt 4% määruse nr ... §-s 5 lõikes 2 ette nähtud mittetoolikke alasid ja elemente ning lisaks vähemalt 6% ökoalasad, mis kokku moodustab vähemalt 10 protsenti ökoalasad. Nimetatud praktika rakendamisel peab taotleja arvestama, et baasnõude täitmiseks seatud lävend on võrreldes teise valikuga kõrgem ning selle tingimuse kohaselt peab taotleja määratlema samal ajal sobilikke mittetoolikke alasid ja elemente. Ökoalaba saab määratlema lämmastikku siduva põllumajanduskultuuri kasvuala ainult nimetatud valiku korral.

2) taotleja peab määratlema oma põllumajandusliku majapidamise toetusõiguslikust põllumaast vähemalt 3% määruse nr ... §-s 5 lõikes 3 ette nähtud mittetoolikke alasid või elemente HPK baasnõude kohutuse täitmiseks ning vähemalt 7% ökoalasad. Nimetatud ökoala praktikat kohaldatakse ainult sellise taotleja kohta, kes taotleb ökoala toetust, kuna tegemist on taotleja jaoks soodsama variandiga baasnõude täitmiseks. Samuti on võimalik selle praktika kohaselt täita kohustus kas ainult mittetoolike alade või mittetoolike elementide määratlemisega või mõlemaga. Antud valiku puhul ei ole võimalik taotlejal määratlema lämmastikku siduvaid põllumajanduskultuure.

Taotleja peab jälgima, et tingimuslikkuse süsteemis HPK baasnõude jaoks ette nähtud mittetoolikud alad ja elemendid ning ökoalade toetuse saamiseks ette nähtud ökoalad võivad erineda. Ökoalades ei ole toetusõiguslik näiteks mustkesa, puhverriba ega määruse nr ... §-s 6 lõikes 7 ja 9-11 säilitatavad maastikuelemendid.

Lõike 4 kohaselt peab taotleja määratlema ökoalana § 6 lõike 3 punktides 1–3 nimetatud sööti jäetud maa, haljaskesa haljasväetise sissekänniks, rohumaariba ning säilitatava maastikuelemendi, ei ole nimetatud alal lubatud põllumajanduslik tegevus kuni taotluse esitamise aasta 25. juulini. Erand kehtib vaid juhul, kui haljasväetise sissekänni aastal külvatakse haljaskesale talivilja, siis võib haljaskesa niita ja hekseldada enne 26. juulit. Põllumajandusliku tegevuse piiramisega defineeritakse ka muuhulgas, mida tähendab mittetoolik ala ja mittetoolik element.

Lõikes 5 sätestatakse, et taotleja, kes määratleb ökoalana lämmastikku siduva põllumajanduskultuuri kasvuala, on seal lubatud põllumajanduslik tegevus järgmistel tingimustel:

- 1) põllumaad ei hekseldata kuni 25. juulini;
- 3) talivilja kasvatamise korral on see külvatud hiljemalt 15. oktoobril;
- 4) põllumaad, millel ei kasvatata talivilja, ei künta sisse enne 15. oktoobrit ega kasutata seal muid taimikut kahjustavaid mullaharimisviise.

Lämmastikku siduva põllumajanduskultuuri kasvualal tuleb järgida lisaks toetusõiguslikkuse nõude raames kehtestatud toetusõigusliku kultuuri kasvatamisele kui ka veekaitsevööndile seatud piirangule, teisi nõudeid, mis on kehtestatud tegevuste elluviimise nõuetena. Kuna nimetatud kasvuala ei kuulu mittetoolike maa-alade hulka, on siin lubatud saagikoristus, sealhulgas niitmine ja karjatamine. Siiski ei ole sellistel aladel lubatud hekseldamine kuni 25.

juulini ning sissekündmine enne 15. oktoobrit, kui seal ei kasvatata talivilja. Sisuliselt on tegemist sarnaste nõuete jätkamisega, nagu kehtisid need ka rohestamise toetuse raames EL eelarveperioodil 2014-2020.

Lõige 6 sätestab, et taotleja ei kasuta kohustuseaastal taimekaitsevahendeid ökoalal, mille kohta toetust taotleb. Kuna tegemist on elurikkust ja bioloogilist mitmekesisust säilitava ning toetava meetmega, on antud tegevus ökoaladel keelatud.

Lõikes 7 täpsustatakse, et ssöoti jäetud maa ning rohumaariba puhul, mis on määratletud kohustuseaastal ökoalana, katkeb selleks aastaks püsirohumaaks muutumise arvestus.

Eelnõu §-s 10 reguleeritakse põllumajandusliku majapidamise üleandmine

Põllumajandusliku majapidamise üleandmise korral kohaldatakse maaeluministri xx määruse nr xx „Põllumassiivi kaardi koostamise, põllumassiivi toetusõigusliku pindala määramise ja põllumassiivi kasutamise kohta andmete esitamise tingimused ja kord“ §-s 6 sätestatud, millega reguleeritakse täpsemalt põllumajandusliku majapidamise üleandmisega seotud reeglistik.

Põllumajanduslikku majapidamist saab üle anda ja üle võtta kohustuseaastal ajavahemikul 16. juuni kuni 1. september. Põllumajandusliku majapidamise ülevõtnud isik võib esitada PRIAle selle aja jooksul põllumajandusliku majapidamise ülevõtmist tõendavad dokumendid ja taotleda toetuse maksmist. Sellisel juhul makstakse toetus põllumajandusliku majapidamise ülevõtjale.

Eelnõu §-s 11 sätestatakse toetuse taotlemise kord

Lõike 1 kohaselt esitab taotleja PRIAle igal kohustuseaastal ajavahemikul 2. maist kuni 15. juunini elektrooniliselt PRIA e-teenuste keskkonna kaudu taotluse. PRIA e-teenuse keskkonna kaudu taotlemine võimaldab vältida vigu taotluse esitamisel ning dokumentide täitmine on lihtsam, kuna taotluse paljud väljad on juba eeltäidetud ning süsteemis toimuvad automaatsed esitatud andmete kontrollid PRIA erinevate registritega. Isik, kes esimest korda taotleb Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika seaduse alusel toetust, esitab enda andmete registrisse kandmiseks avalduse PRIAle. Taotlus sisaldab andmeid, mis on vajalikud toetuse menetlemiseks. Taotlejal tuleb esitada maaeluministri xx määruse „Otsetoetuste saamise üldised nõuded, põhisissetuleku toetus, ümberjaotav toetus ja noore põllumajandustootja toetus nr xx § 11 lõikes 1, § 12 lõikes 1 punktides 1–15 ja 18 ning §-s 13 nimetatud andmed, mis on kõikidele pindala- ja loomatoetuste taotlejatele kohustuslik esitada.

Lisaks tuleb taotlejal esitada andmed selle kohta, millise põllu kohta taotleja ökoalade toetust taotleb ning andmed selle kohta, kas taotleja määratleb ökoalad koos määruse nr ... § 5 lõikes 2 nimetatud maa-ala ja maastikuelementidega või sama määruse § 5 lõikes 3 nimetatud maa-ala ja maastikuelementidega.

Lõike 2 ja 3 kohaselt kohaldatakse toetuse taotlemisele, taotluse muutmisele maaeluministri xx määruses “Otsetoetuste saamise üldised nõuded, põhisissetuleku toetus, ümberjaotav toetus ja noore põllumajandustootja toetus“ nr xx sätestatud. Selle kohaselt esitab taotleja komisjoni rakendusmääruse (EL) nr 2022/1173 artikli 5 lõike 6 kohased eeltäidetud taotlusega seotud parandused hiljemalt taotluse esitamise aasta 15. augustiks ning artikli 7 lõike 1 punktide a ja c kohased taotluse muudatused hiljemalt taotluse esitamise aasta 1. novembriks.

Lõike 4 kohaselt taotletakse toetust strateegiakava alusel antavate pindalatoetuste ning loomade pidamisega ja loomade heaolu soodustamisega seotud toetuste ühisel taotlusel. Kõiki strateegiakava alusel antavaid pindalatoetusi ning loomade pidamisega ja loomade heaolu soodustamisega seotud toetusi saab taotleda ajavahemikul 2. mai kuni 15. juuni PRIA e-teenuste keskkonnas. PRIA e-teenuste keskkonnas on taotlejale näha eeltäidetud taotlusvorm, mis sisaldab erinevate toetuste taotlemiseks vajalikke andmeid, sh ka selliseid andmeid, mis on toetustele ühised. Kuna teatud ühiseid andmeid võetakse arvesse erinevate toetuste menetlemisel, võimaldab nende ühekordne märkimine vältida vigu. Seetõttu on otstarbekas esitada üks ühine taotlus kõikide eelpool nimetatud toetuste kohta samaaegselt.

Eelnõu §-s 12 sätestatakse taotleja, taotluse ja toetatavate tegevuste kontrollimine

Lõike 1 kohaselt kontrollib PRIA taotluses esitatud andmete õigsust ja taotleja ning toetatava tegevuse toetuse saamise nõuetele vastavust.

Lõike 2 kohaselt kontrollivad tingimuslikkust oma pädevuse piires PRIA, Põllumajandus- ja Toiduamet ning Keskkonnaamet. Maa heas põllumajandus- ja keskkonnaseisundis hoidmise nõuete ning kohustuslike majandamisnõuete kontrollide korraldamisel (sh, kui need samad nõuded sisalduvad juba riigisiseses õigusaktis) peab arvestama Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2021/2116 artiklis 83 sätestatuga. Maa heas põllumajandus- ja keskkonnaseisundis hoidmise nõuete ning kohustuslike majandamisnõuete kontrollimiseks võivad asutused kasutada olemasolevaid kontrolli- ja haldussüsteeme. Kontrolli all mõistetakse nii administratiivset kui ka kohapealset kontrolli. Kohapealsete kontrollide valim tehakse igal aastal riskianalüüsi põhjal. Eeltoodu tähendab ka seda, et tingimuslikkuse raames peab kontrollivalimi koostamisel lähtuma nimetatud määruses sätestatust.

Eelnõu §-s 13 sätestatakse toetuse vähendamine ja ühise põllumajanduspoliitika abinõudega seotud Euroopa Liidu finantshuvide kaitseks meetmete kohaldamise kord

Lõikes 1 ja 2 sätestatakse, et Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika rakendamise seaduse § 13 lõikes 3 sätestatud juhul vähendatakse taotlejale antavat toetust, arvestades samas lõikes sätestatud. Lõikes 1 sätestatud juhul vähendatakse taotlejale antavat toetust, võttes aluseks taotluse alusel kindlaks määratud summa, mida taotlejal oleks õigus saada, millest on maha arvatud Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika rakendamise seaduse 12. peatükis sätestatud kaitsemeetmete kohaldamisega seotud summa.

PRIA võib vähendada makstavat toetust või keelduda toetuse maksmisest, arvestades rikkumise raskust, ulatust, püsivust ja korduvust, kui enne toetuse maksmist tehakse kindlaks, et taotleja rikub toetuse saamiseks ette nähtud nõudeid või ei täida muid toetuse saaja kohustusi. Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2021/2116 artikli 65 lõikes 2 nimetatud pindala- ja loomapõhiste otsetoetuste ning maaelu arengu toetuste puhul tähendab eeltoodu seda, et taotleja on rikkunud selliseid nõudeid, mis ei ole toetusõiguslikkuse nõuded ja mille rikkumine toob kaasa toetuse vähendamise (nt toetuse tegevuse elluviimise nõuet – nt taimekaitsevahendite kasutamise keelu nõuet). Nimetatud toetuste puhul tehakse taotluse rahuldamise otsus ja toetuse maksmise otsus ühe otsusena. See, mis ulatuses toetust vähendatakse, oleneb konkreetsest rikkumisest ning toetuse vähendamise ulatus otsustatakse kaalutusõiguse alusel, arvestades rikkumise raskust, ulatust, püsivust, korduvust ja tahtlikkust. Kui taotleja on rikkunud aga toetusõiguslikkuse nõuet (nt taotlejal ei ole kokku 1 hektarit põllumajandusmaad), jäetakse taotlus rahuldamata.

Lõike 3 kohaselt kohaldatakse ühise põllumajanduspoliitika abinõudega seotud Euroopa Liidu finantshuvide kaitseks meetmete kohaldamise korral Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika rakendamise seaduse §-des 107–110 sätestatud. Nimetatud paragrahvides sätestatakse ühise põllumajanduspoliitika abinõudega seotud EL finantshuvide kaitse meetmete kohaldamise üldnormid, ühtse haldus- ja kontrollisüsteemiga seotud kaitsemeetmed, kaitsemeetme kohaldamine pettuse puhul ning tingimuslikkuse süsteemiga seotud kaitsemeetmed.

Eelnõu §-s 14 sätestatakse taotluse rahuldamine ja rahuldamata jätmine

Lõike 1 kohaselt teeb PRIA taotluste rahuldamata jätmise otsuse lisaks Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2021/2116, mis käsitleb ühise põllumajanduspoliitika rahastamist, haldamist ja seiret ning millega tunnistatakse kehtetuks määrus (EL) nr 1306/2013 (ELT L 435, 06.12.2021, lk 187–261) artiklis 62 ka Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika rakendamise seaduse § 16 lõikes 8 sätestatud alusele kui esineb vähemalt üks järgmistest asjaoludest:

- 1) taotleja, taotlus või taotleja tegevus ei vasta nõuetele, kui EL-i õigusaktidest ei tulene teisiti;
- 2) taotleja ei esita ega tee teatavaks menetluses tähtsust omavaid asjaolusid ja tõendeid või takistab kohapealse kontrolli läbiviimist;
- 3) taotluses on esitatud teadlikult valeandmeid.

Tegemist on PRIA töökoormuse vähendamiseks kehtestatud asjaolude loeteluga, et mitte asjatult kulutada ressursse toetuse taotluse menetlustoimingute läbiviimiseks olukordades kui on ilmne, et toetuse taotlus jäetakse rahuldamata.

Lõike 2 kohaselt teeb PRIA taotluse rahuldamise, osalise rahuldamise või rahuldamata jätmise otsuse hiljemalt kohustuseaastale järgneva aasta 10. veebruariks võttes arvesse kontrollide tulemusi.

Eelnõu §-s 15 sätestatakse toetuse maksmine

Kuna ökoalade toetus on üks Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse(EL) 2021/2116 artikli 65 lõikes 2 nimetatud ühtse haldus- ja kontrollisüsteemiga hõlmatud toetusest, kohaldub sellele sama määruse artikli 44 lõige 2 ning PRIA peab maksuma toetuse esimesel võimalusel pärast taotluse rahuldamise ja rahuldamata jätmise otsust kuid hiljemalt taotluse esitamise kalendriaastale järgneva kalendriaasta 30. juuniks.

Eelnõu §-s 16 esitatakse toetuse saaja andmete avalikustamine

PRIA teavitab toetuse saajat tema andmete avalikustamisest ja andmete töötlemisest Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2021/2116 artiklites 98 ja 99 sätestatud alustel ja korras.

Eelnõu §-s 17 määruse jõustumine

Määrus jõustub 1. jaanuaril 2023. aastal.

3. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu on kooskõlas Euroopa Liidu õigusega. Eelnõu ettevalmistamisel on lähtutud Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusest (EL) nr 2021/2115, millega kehtestatakse liikmesriikide

koostatavate Euroopa Põllumajanduse Tagatisfondist (EAGF) ja Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfondist (EAFRD) rahastatavate ühise põllumajanduspoliitika strateegiakavade (ÜPP strateegiakavad) toetamise reeglid ning tunnistatakse kehtetuks määrused (EL) nr 1305/2013 ja (EL) nr 1307/2013 (ELT L 435, 6.12.2021, lk 1—186); Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusest (EL) nr 2021/2116, mis käsitleb ühise põllumajanduspoliitika rahastamist, haldamist ja seiret ning millega tunnistatakse kehtetuks määrus (EL) nr 1306/2013 (ELT L 435, 6.12.2021, lk 187—261); Komisjoni delegeeritud määrusest (EL) nr 2022/126, millega täiendatakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrust (EL) 2021/2115 täiendavate nõuetega teatavatele sekkumisviisidele, mille liikmesriigid määravad kindlaks kõnealuse määruse kohastes ajavahemikuks 2023–2027 ette nähtud ÜPP strateegiakavades, ning eeskirjadega, milles käsitletakse maa heas põllumajandus- ja keskkonnaseisundis hoidmise (HPK) 1. standardi kohast suhtarvu (ELT L 20, 31.1.2022, lk 52—94); Komisjoni delegeeritud määrusest (EL) nr 2022/1172, millega täiendatakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrust (EL) 2021/2116 ühtse haldus- ja kontrollisüsteemi osas ühises põllumajanduspoliitikas ning tingimuslikkusega seotud halduskaristuste kohaldamise ja arvutamise osas (ELT L 183, 8.7.2022, lk 12—22); Komisjoni rakendusmäärusest (EL) nr 2022/1173, millega kehtestatakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2021/2116 kohaldamise eeskirjad ühise põllumajanduspoliitika ühtse haldus- ja kontrollisüsteemi kohta (ELT L 183, 8.7.2022, lk 23—34).

4. Määruse mõjud

Eelnõu rakendamine toob kaasa otseseid positiivseid mõjusid elu- ja looduskeskkonnale. Eesmärgiks on toetada bioloogilist mitmekesisust ning elurikkust laialdasemalt põllumajanduses läbi kliima- ja keskkonnanohiu. Selline soodustav tegevus saab toimuda eelkõige läbi keskkonnasäästlike majandamispraktikate, milleks on ka ökoalade määratlemine, millel ei toimu põllumajanduslikke tegevusi (niitmine, karjatamine, hekseldamine) ning kus ei kasutata ka keemilisi taimekaitsevahendeid.

Tegemist on perioodil 2023-2027 uue toetuskeemiga, mille välja töötamisel on lähtunud eelarveperioodil 2014-2020 rohestamise toetuse maksmise aluseks olnud tingimustest. Seetõttu ei ole antud toetuse puhul tegemist täiesti uute nõuete paketiga, vaid põllumajandustootjate jaoks juba tuttavate ja praktikas läbi töötatud tingimustega.

Ökoalade toetust on võimalik taotleda kõikidel potentsiaalsetel põllumajandusega tegelevatel isikutel, kes on õigustatud saama põhisissetulekutoetust potentsiaalsetelt ning kellel on soov ellu viia täiendavaid tegevusi ning toetada seeläbi kliima- ja keskkonnaeesmärke, saades seejuures ka toetust.

Hinnanguliselt on Eestis kokku 14 000 põllumajandustootjat, kes on taotlenud eelarveperioodil 2014-2020 ühtset pindalatoetust ning rohestamise toetust. Uuel perioodil liiguvad rohestamise toetusega seotud põllumajandustavad, sealhulgas ökoloogilise kasutuseesmärgiga maa-alade määratlemine tingimuslikkuse süsteemi baasnõueteks, mille kohta eraldi toetust ei anta. Sellest tulenevalt on võimalik perioodil 2023-2027 liikmesriigi strateegiakava kliima-, keskkonna- ja loomade heaolu kava nn *ökoakavade* raames maksta täiendavaid toetusi.

5. Määruse rakendamisega seotud tegevused, vajalikud kulud ja määruse rakendamise eeldatavad tulud

Sekkumise „Ökoalad” kogueelarve on strateegiakava peatüki 6.2.1. kohaselt 29 245 000 eurot. Toetust rahastatakse 100% Euroopa Põllumajanduse Tagatisfondist (EAGF).

6. Määruse jõustumine

Määrus jõustub 1. jaanuaril 2023. a.

7. Eelnõu kooskõlastamine, huvirühmade kaasamine ja avalik konsultatsioon

Strateegiakava ettevalmistuseks moodustati 2019. a 18. juunil juhtkomisjon, kuhu kuulusid valdkondade huvigruppide ning riigiasutuste esindajad. Juhtkomisjoni ülesanneteks oli kujundada Eesti seisukohad Euroopa liidu ühise põllumajanduspoliitika maaelu arengu toetuste andmist reguleerivate õigusaktide kohta ning koordineerida strateegiakava koostamist, teha ettepanekuid ja kujundada seisukoht strateegiakava kohta enne kava esitamist Vabariigi Valitsusele. Lisaks kohtusid strateegiakava ettevalmistuseks aastatel 2019–2020 valdkondlikud töögrupid. Juhtkomisjoni ja valdkondlike töögruppide materjalid on leitavad Maaeluministeriumi kodulehelt.

Eelnõu esitatakse eelnõude infosüsteemi EIS kaudu kooskõlastamiseks Rahandusministeriumile ja Keskkonnaministeriumile ning arvamuse avaldamiseks PRIAle.